

Kvennablaðið kostar 3 kr. innanlands erlendis kr. 3 60 (1 dollar vestan-hafa) $\frac{1}{2}$ verðsins borgist fyrirfram, en $\frac{1}{2}$ fyrir 15. júlí.

Kvennablaðið.

Uppsögn skrifleg bundin við áramót, ógild nema komin sé til ást. get. fyrir 1. okt og kaupandi haf borgað að fullu.

24. ár.

Reykjavík, 28. febrúar 1918.

Nr. 2.

Samvinna kvenna.

I.

Landsspítalasjóðurinn.

Fyrsta verulega sporið til samvinnu kvenna er nú þegar stigið, og árangurinn af því er »Landsspítalasjóðurinn«, sem nú er orðinn rúmar 50,000 krónur. Það má óhætt fullyrða að margir voru lítið trúðir í fyrstu á það, að slík samskot yrðu nokkur lyftistöng fyrir það mál. Í fyrsta lagi hefðu konurnar sjálfar svo lítil fjárráð, í öðru lagi mundu karlmenn ekki styðja þessi samskot að miklum mun, af því þeir hefðu ekki átt frumkvæðið að þeim, og í þriðja lagi hætti konum svo við að þreystast, þegar um þau mál væri að ræða, sem fremur mættu heita framtíðarmál.

Það skal fúslega viðurkennt hér, að Kvennablaðið hafði ekki mikla trú á því í fyrstu, að þessi samskot yrðu að þeim notum, sem nú er sýnt að þau geta orðið, og vonandi verða líka. Vér litum líka svo á, og erum í rauninni en þeirrar skoðunar, að landsspítalinn ætti að öllu leyti að byggjast og rekast af landsins eigin sjóði. Engin stofnun ætti fremur að koma öllu landinu að notum, og því kostast að öllu leyti af landssjóði.

En þessi samtök kvenna hafa sýnt að í þeim er líf og kraftur. Þau hafa ekki einungis safnað þessum 50,000 krónum. Þau hafa gert það sem meira og erfiðara var: vakið þjóðina alla til meðvitundar um lífsnaðsyn þessarar stofnunar, og eytt tviðrægninni og hreppapólitíkinni, sem áður hafði staðið þessu máli fyrir þrifum og verið steinn í götu fyrir öllum framkvæmd-

um í þessa átt. Þessi samtök kvenna hafa gert algerða stefnubreytingu í þessu máli og komið því á þann reksþól að það verður vonandi ekki framar lagt upp á hillu framkvæmdaleysis og dauða, heldur haldið áfram þangað til að úr því er orðinn sýnilegur lifandi virkileiki.

En þótt þetta fyrsta samvinnuspor kvenna hafi hingað til reynst svona happadrjúgt, þá eiga þær þó mikið eftir enn þá. »Betur má ef duga skal«. Hingað til hefir það verið Reykjavík sem lagt hefir fram stærsta skerfinn. Það hefir hún aðallega gert með minningarhátíðahaldinu 19. júní þessi 3 árin. Og einmitt með þessari áframhaldiandi starfsemi, getur hún verið til fyrirmyndar í samvinnu kvenna.

Eins og kunnugt er, tóku flest kvenfélög sig saman 1915 með Kvenréttindafélagi Íslands og Hinu íslenska Kvenfélagi í broddi fylkingar, til að efna til minningarhátíðar í tilefni af að stjórnarskráin var samþykkt 19. júní s. á., sem veitti konum pólitísk réttindi. Upp úr þeim hátíðarundirbúningi kom svo fram sú spurning, hvað konur ættu nú að gera til minningar um þakklæti sitt fyrir þessi fengnu réttindi. Þessi spurning var borin upp í þeim kvenfélögum, sem að hátíðahaldinu ætluðu að starfa og þá vildi svo einkennilega til, að í tveimur félögum báru tvær konur fram sömu tillögunu, sama kvöldið, án þess að vita hvor af annari. Það var á félagsfundi í Kvenréttindafélagi Íslands, að frú Elín Jónatansdóttir bar upp þessa tillögu, sem var þar samþykkt með miklum meiri hluta atkvæða. Og í Hinu íslenska kvenfélagi var það frk. Ingibjörg H. Bjarnason, sem á stjórnarfundi hreyfði þessari sömu tillögu, sem líka fékk þar góðan byr. Þessi sameiginlega tillaga, sem kom þannig fram

frá tveimur konum í hinna stóru sameiginlegu hátiðanefnd varð svo vinsæl að hún var samþykkt með miklum meiri hluta af stjórnnum allra þessara 7 eða 8 kvenfélaga, sem áttu sæti í nefndinni.

Og utan um þetta mál og þessa tillögu hefir svo allur minningarfagnaðurinn ofist þessi árin. Þessi sama hátiðanefnd samþykkti síðar, að halda skyldi 19. júní árlega slíka minningarhátíð, til ágóða fyrir Landsspítalasjóðinn, og að allar fundargerðir og ákvarðanir hinnar fyrstu hátiðanefndar skyldu iðnfærast í bók, sem væri undirskrifuð af öllum nefndarkonunum, og svo skyldi hún gefin skjalasafni Landsbókasafnsins, svo konur seinni alda mæltu sjá á hvaða hátt íslenskar konur hefðu tekið sínum nýfengnu pólitísku réttindum.

Þau félög sem í fyrstu bundust þessum samtökum, kjósa síðan árlega 5 konur í nefnd, sem svo velur úr sínum hóp 7 kvenna stjórn, er stjórnar þessum félagskap og hátiðahaldinu 19. júní.

Þetta er því reglulegur sambandsfélagskapur, sem hefir eitt sérstakt mál að markmiði: Stofnun landsspítala og fjársöfnun til þess.

Þessi fjársöfnun um allt land meðal kvenna, ætti að verða fyrsta sporið að áframhaldandi samvinnu og sambandsfélagskap utan um þetta mál. Mjög víða hafa konur líka haldið skemtanir til ágóða fyrir landsspítalasjóðinn, á líkan hátt og hér.

Þessi samtök ættu sem mest að vera í samræmi við aðal Landsspítalanefndina. Bezt væri að konur í öllum kaupstöðum landsins og sveitum, sem áhuga hafa fyrir þessu máli, mynduðu líkar sambandsnefndir og þessi Landsspítalanefnd er, sem er hér í Reykjavík, og stæðu allar í sambandi við hana. Þá væri myndað reglulegt sambandsfélag, sem svo gæti haldið sameiginlegan fund við og við. Til dæmis á þriggja ára fresti, þegar Landsspítalanefndar-stjórnin er kosin, og verið með til að kjósa hana.

Tveir stórir kostir eru við slíkan félags-

skap: Á þann hátt yrði samræmi og samvinna um allt land milli þessara nefnda um *hvernig* haga skyldi þessari árlegu fjársöfnun, og á hvaða hátt unt væri að flýta fyrir framkvæmdum í því máli. Eðlilegast væri að allar þessar nefndir reyndu að haga fjársöfnuninni líkt og hér, með skemtihátiðahaldi einhverntíma á árinu, því óvíst er að 19. júní yrði allstaðar heppilegur tími, þótt það væri æskilegast.

Hinn kosturinn við slíkan félagskap er sá, að þá gætu konur um *alt land* átt úrslita-atkvæði um það, *hvernig* öllum kvennasamskotunum skyldi varið í spítalans þarfir. Það ætti að ræðast á aðalfundi, áður en farið væri að byggja spítalann, þar sem fulltrúar frá öllum kvennanefndunum væru mættir, og tækju svo allir í sameiningu ákvörðun um málið. Því það er alveg víst að um það atriði eru mjög mismunandi skoðanir. Sumar konur vilja verja samskotunum til byggingar og útbúnings sérstakrar deildar innan Landsspítalans, sem stæði sem óbrotgjarn minnisvarði þakkæltis kvenna fyrir réttindin frá 19. júní 1915. Aðrar vilja með þessu fé, mynda styrktarsjóð handa fátækum sjúklingum, helzt þeim, sem væru sjúkir af einhverjum sérstökum sjúkdómi, þessi sjóður ætti þá helst að bera nafn 19. júní 1915 til eftirkomendanna. T. d. heita styrktarsjóður kvenna frá 19. júní 1915. Og að síðustu vilja sumar konur að féð renni skilyrðislaust inn í spítalabygginguna. — En þá yrði hluttaka kvennanna í þessu máli og tildrögin til hennar gleymd eftir nokkra ára tugi, og jafnvel fyrri. Og hvað væri þá orðið um þann upphaflega tilgang kvenna: Að skapa *minnismerki* yfir stjórnarskrárhreytinguna, sem gerði íslenskar konur að þjóðfélagsborgurum 19. júní 1915? Um allt þetta verða konur að hugsa og ræða, áður en ákvörðun er tekin að fullu um hvernig verja skuli þessum samskotum þeirra.

Hagkvæmt uppeldi æskulýðsins.

Í sænskum blöðum, sem komið hafa hingað nýlega, er talað um merkilegt frumvarp, sem nú er lagt fyrir almenning þar til umræðu í blöðunum og fyrir ríkisþingið í vetur. Þetta er frumvarp um *Atvinnuskólamálið*, og hvernig því verði bezt komið í framkvæmd í Svíþjóð, svo það geti orðið ein heildarlög, sem nái til allrar þjóðarinnar.

Nefndin, sem hafði þetta mál til undirbúnings, var samansett af ýmsum meðlimum úr kenslu-málaráðaneytinu, og rektorinum við tekniska skólann í Málmey sem ritara. Auk þess var bætt í nefndina fulltrúum frá ýmsum iðnaðargreinum, og ólíkum praktískum kensluaðferðum. Sömuleiðis var eftir kröfum ýmsra kvenfélaga bætt í nefndina tveimur konum: Iðnaðarum-sjónarkonunni frk. Kersten Hesselgren og sérstökum fulltrúa verkakvenna, frú Ögdu Östlund. Þessi nefnd fékk þegar í byrjun að yfirlita og endurskoða þrjú stór nefndarfrumvörp um praktískt kenslufyrirkomulag. Þessi frumvörp voru samin af lýðskólakenslunefndinni, nefndinni fyrir lægri teknisku kenslunni, og nefndinni fyrir lægri verzlunarkenslunni. Af því að þetta voru alt sérstök frumvörp, sem illa gátu samrýmst, þá var sérfræðingunum bætt við fyrstu aðalnefndina og svo áttu þeir allir, karlar og konur í sameiningu að vinna úr þessum gögnum og semja aðalfrumvarp, um bentuga verklega kenslu og kensluaðferðir, fyrir alþýðuna, svo það yrði ein heild.

Sérfræðingafrumvarpið kemur nú loksins fram og er í aðaldráttunum þetta:

Öll börn skulu ganga í *alþýðubarnaskólana*, þar til þau eru fullra 13 ára. Þá byrjar tveggja ára *framhaldsskóli* með atvinnukenslu, eða án hennar. Í staðinn fyrir framhaldsskóla gæti komið hærri alþýðuskólinn.

Í sambandi við framhaldsskólann kæmi svo tveggja ára *iðnnemaskóli*, fyrir iðnað, handverk, verzlun eða heimilisvinnu. Þar á eftir kæmu *atvinnuskólarnir*, með sömu námsgreinum og *iðnnemaskólinn*, en með hærri kensluformum.

Framhaldsskólinn á eftir þessu frumvarpi að vera praktískari og meira verklegur, en hann er nú, en bera sama nafn og vera skylduskóli. Aðalnámsgreinarnar væru vinnuþekking (vinnu-vísindi), þekking á borgaralegum réttindum og skyldum, og móðurmálsnám. Vinnuvisindin væru sérstaklega kend bóklega og með fyrirlestnum. Einkum yrði það frásögn um þær atvinnugreinar, sem væru á þeim stað, sveit eða borg,

sem nemendurnir ættu heima í, lagað eftir skilnaingi og proska hinna ungu nemenda, og til að auka áhuga þeirra fyrir þeim störfum, sem líklegast væri að þeir mundu helst taka fyrir. En eiginleg atvinnukensla yrði ekki kend á þessu reki nemendanna. Vinnuþekkingin verður kend á ýmsum stigum skólanna og í ýmsum ólíkum skólum og kemur víða við. Sérfræðingarnir leggja til að kensla sé veitt í framhaldsskólum í búnaði, skógrækt, handavinnu, verzlunarstörfum, ásamt skólunum fyrir heimilisvinnu, slöjd og matartilbúning, sem verður að vera verkleg kensla í skólaeldhúsi. Framhaldsskólarnir og atvinnuskólarnir geta líka farið saman, og vinnuvisindunum má eftir þessu frumvarpi skifta með verklegri kenslu í náttúrufræði, og kallast það fyrirkomulag almennur framhaldsskóli. Ætlast er til, að hann sé sóttur í tvö ár, en þá sé kenslunni þannig hagað, að nemendurnir geti haft annað starf á hendi samhliða náminu. Eftir frumvarpinu mega kenslustundirnar í þessum skóla ekki vera færri en 360, og ekki fleiri en 540. Svo samhliða jafnvel hærri stundatölunni ætti nemandinn þá að geta unnið fyrir sér.

Eftir þessa framhaldsskóla ætlast nefndin til að *iðnskólinn* taki við með tveggja ára kenslu, ef hann er til í bæjar eða sveitarfélaginu. En ennþá hefir sérfræðinefndin ekki vogað að ganga beint til verks og skylda bæja- og sveitafélög til að setja á fót atvinnukenslu. Því ráða þau sjálf; en til að greiða fyrir því, leggur nefndin til, að talsvert fé sé veitt í þeim tilgangi úr ríkissjóði, og sé slíkur skóli til, þá séu bæði stúlkur og drengir, sem vinna að slíkum atvinnugreinum og eru ekki komnir til lögaldurs, skyld að ganga í þá, og vinnuveitendurnir skyldir að gefa þeim til þess nauðsynlegan tíma frá vinnunni. Unglingarnir eru skólaskyldir til 18 ára aldurs, en sleppa fyrri, ef þeir hafa fyrri lokið iðnnámi sínu. Þá á að kenna grundvallaratriðin í atvinnuþekkingu, t. d. bóklega þekkingu í vinnuvisindum, vinnuhagfræði, vinnu- og verkamannalöggjöf í iðnskólunum. Í verzlunarfræði og verzlunarvenjum, hagfræðilegri landafræði og verzlunarlöggjöf í verzlunarskólunum, og í skólunum í heimilisvinnu og matreiðslu sé kend hússtjórnarfræði og heilsufræði. Verkleg tilsögn sé einnig veitt í ýmsum praksiskum efaum, sem unglingarnir fá ekki með atvinnunámi sínu. En hin verklega atvinnukensla er ætlast til að fari fram þar, sem nemendurnir vinna daglega hjá vinnuveitendunum. Allir iðnskólar eru ókeypis með 6—8 stunda kenslu á viku, en bæði piltar og stúlkur eru skyld að taka þátt í náminu. Með tilliti til skólaskyldu stúlkanna heldur

nefndin því fram, að í handavinnu og atvinnu-
iðnaði þeirra sé eins brýn þörf á iðnnámi og
iðnþekkingu og í atvinnugreinum karla. Og auð-
vitað sé því eins farið með verzlunaratvinnu
þeirra. Þar sé iðnnám brýn þörf fyrir þær, eins
og karlmenn. Iðnskólarnir fyrir heimilisvinnu
eru að eins ætlaðir unglingstúlkum, sem ætla
að verða í vistum og vinna innanhúss. En ekki
ætlast frumvarpið til að heimasætur eða aðrar
efnaðar stúlkur séu skyldar að ganga í slíka
skóla eða fá þar aðgang, nema húsrúm skól-
ans og aðrar ástæður leyfi. —

Eins og áður er skýrt frá, er ætlast til að
skólaskyldan hætti þegar iðnskólanum er lokið.
En fyrir þá, sem lengra ætla, tekur þá *alvinnu-
skólinn* við eða *sérnámið*, sem kallast mætti ef
til vill *hærri iðnskólinn*. Þar eru námsgrein-
arnar teknar meira hver fyrir sig, og kensla í
ólíkum atvinnugreinum handa reyndum starfs-
mönnum, sem vilja læra til þess að komast
lengra í iðn sinni eða atvinnu, t. d. verða for-
menn fyrirtækja, verkstjórar, eða taka að sér
aðrar meiri háttar stöður. Sömuleiðis fyrir þá,
sem vilja setjast að sem meistara í iðn, fé-
sýslunum eða sjálfstæðir vinnuveitendur í ýms-
um efnum. Á þessum skólum er ætlast til að
skólagjald sé greitt.

Kennararnir við slíka iðnskóla og atvinnu-
skóla ætlast nefndin til að séu sérfræðingar í
hverri grein, sem þó hafi meiri vísindalega og
uppeldislega þekkingu, en algengir iðnaðar- eða
verzlunarmenn. Til þess að fá slíka þekkingu,
leggur nefndin til, að fyrir iðnaðar- og verzl-
unarskólana sé stofnaður nokkurskonar kenn-
araskóli, sem heiti: „hinn almenni atvinnuskóli
ríkisins“. En ekki ætlast hún til að hvert kenn-
aranámsskeið á honum sé lengra en 8 vikur,
svo ekki er til sérlega mikils ætlast aukreitis
af þessum ríkisskólalæriseinum.

Eftir frumvarpinu er ætlast til, að fullkom-
lega útlærðar konur með kenslukvennaprófum
standi fyrir hússtjórnarkenslunni, sem er ætlað
að skiftist í tveggja ára iðnskóla með 8—12
stunda kenslu á viku, og auðvitað er ætlast til
að nemendurnir geti stundað aðra vinnu sam-
hliða. Að þessu skyldunámi loknu vilja sumir
fá framhaldandi styttri námskeið, sem séu fri-
viljug og handa þeim, sem óska eftir meiri
kenslu.

Sem menn sjá, er þetta uppeldismál nokkuð
margbrotið og langvint. En aðaltilgangurinn
virðist vera sá, að útbúa alþýðuna sem best
undir lífsbaráttuna og veita henni svo mikla
hjálp og leiðbeiningu, að hver og einn sem vill
hjálpa sér og hefir hæfileika til að bera, geti
byggt ofan á þann grundvöll, sem lagður hefir
verið af ríkinu og sveita og bæjafélögunum

fyrir framförum og velferð einstaklinganna og
og þjóðarinnar, sem verði að byggjast á verk-
legri og bóklegri þekkingu á öllum þeim störf-
um, sem hún hefir með höndum og þeim iðn-
aði, sem hún framleiðir. Og til þess að þetta
takist, sé þekking og sérnám aðalskilyrðin.

Sesam, opnastu!

Eins og lesendum Kvbl. er kunnugt, þá hélt
K. R. Í. fund í sumar, til að mótmæla því, að
konur væru útilokaðar frá öllum dýrtíðar-
nefndum hér á landi. Út af þeim umræðum,
sem urðu um þessi mál, var samþykkt fundar-
áskorun til landsstjórnar, bæjarstjórnar og
þingsins, að kjósa konur í þessar nefndir, og
svo voru þessum stjórnarvöldum sendar á-
skoranirnar frá fundinum.

Þegar síðar var talað um þetta við ráðherr-
ana, kváðust þeir mjög fúsir til að bæta konu
við í verðlagsnefndina, ef eitthvert sæti í henni
losnaði. — Því miður var það þó ekki gert í
haust, þegar skipa þurfti nýjan mann í hana,
í stað eins nefndarmannsins, sem gekk úr.

Bæjarstjórnin hefir nú að nokkru bætt fyrir
sinar fyrri syndir í þessu efni, með því að
kjósa konur bæði í dýrtíðarnefnd bæjarstjórnar
og bjargráðanefndina. Það er þó spor í áttina,
sem sýnir, að konur hafa nú loks fundið inn-
gangsorðið. »Sesam« hefir opnast, þótt ekki sé
nema lítil glufa enn þá. En það er í okkar
valdi að skella hurðinni upp að gátt, fyrst við
höfum fengið lykilinn að henni, bara ef við
kunnum að beita honum rétt. — —

Áskorun K. R. Í. til Alþingis, sem þeir Gísli
Sveinsson og Einar Arnórsson fluttu með þings-
ályktunartillögu, er skoraði á stjórnina að und-
irbúa fyrir næsta reglulegt Alþingi hjónabands-
og barnalöggjöfina í frumvarpsformi til endur-
bóta og gagngerðra breytinga, líkt því sem
verið er að gera á hinum Norðurlöndum, hefir
borið góðan árangur. Nú hefir stjórnin fengið
þetta mál í hendur prófessor L. H. Bjarnason
til þess að hann semji þetta frumvarp, og er
því málið nú í beztu höndum og vonandi
komið á góðan rekspól.

Börn föðurlandsins.

Engin af hernaðarþjóðunum hefir jafn gagn-
gert tekið að sér þau börn, sem mist hafa feð-

ur sína í stríðinu eða ef þeir hafa orðið fatlaðir þess vegna alla æfi, og ófærir til að sjá um börn sín, sem Frakkar.

Í fyrra sumar (1917) samþykkti neðri deild þingsins í París lagafrumvarp, sem efri deildin hafði áður samþykkt, og eftir því eru öll þau börn í Frakklandi, sem mist hafa foreldra sína vegna stríðsins, sérstaklega falin vernd og umsjón ríkisins, sem eingöngu sér um þeirra líkamlega og siðferðislega uppeldi. Þau verða »Börn Frakklands« (Enfants de la patrie). Sömu réttinda njóta börn allra fatlaðra manna frá stríðinu. Þetta er plástur föðurlandsins á sár þeirra, og þakklæti þess fyrir hugþrýði og hreystiverk.

Dýrtíðarhjálp Kaupm.hafnar kostar þetta ár 25³/₄ milj. kr.

Af þessari upphæð er ætlast til, eftir dýrtíðarlögunum, að ríkissjóður borgi helminginn. Alls verður dýrtíðarhjálp bæjarins 25. miljónir 754 þús., svo ríkissjóður verður þá að borga 12 milj. 77 þús. kr. Dýrtíðarhjálpin til efnaminni borgaranna verður ríkið, eftir 1. grein dýrtíðarlaganna, að borga ²/₃ hluta.

Í þessum 1. flokki dýrtíðarhjálparinnar er styrkur ríkisins til atvinnuleysissjóða verkamannanna, sem er áætlaður 600,000 krónur.

Dýrtíðarstyrkurinn til sjúkrasjóðanna er áætlaður 850,000 kr. Til matgjafa 810,000 kr. Til mjólkur-»rabat«miða 900,000 kr. Styrkur handa börnum ekkna 180,000 kr. Til Styrktarfélagsins 1,000,000 vegna hins mikla atvinnuleysis.

Hin almenna dýrtíðarhjálp til allra með kortum, (að selja vörur undir verði) í des., jan., febr., marz, er búist við að þurfi 2¹/₂ miljón króna.

Til þessara 7 útgjaldagreina eru því áætlaðar 6 miljónir 840 þús. kr.

Útgjöldin til annara dýrtíðarráðstafana, sem ná jafnt til allra, kemur þá að mestu fátækara hluta bæjarbúa til góða, eða hér um bil ⁶/₇ lenda hjá þeim, sem hafa tekj-

ur undir 3000 krónum. En sú upphæð, sem til þess fer, er svo há, að þessar 6'840,000 hækka þá upp yfir 18 milj. kr.

Almenna dýrtíðarhjálpin er mest fólgin í því, að selja vörur undir verði, og kemur þetta fram í uppbót frá ríkissjóði og bæjarsjóði Kaupm.hafnar. Þannig er það með rúgbrauðsverðið, að til þess að geta haldið 8 pd. rúgbrauði í 80 aurum, verður hið opinbera að borga bökurunum hallann, sem verður fyrir bæjarsjód Kaupmh. um 2 miljónir kr.

Þá hefir bæjarstjórnin séð öllum fjölskyldum í borginni fyrir 12 hektolíturum af koxi með 5 króna verði (1 hl. er tæpt ¹/₂ skpd), og þeim sem ekki hafa borgað svo mikið, hefir verið látið brenni í té frá bænum mjög ódýrt. Mismunurinn á þessu verði og það sem koxið og brennið kostaði, var 5 miljónir 790 þús. kr., sem bærinn borgar úr sínum sjóði.

Þá er verðmunurinn á smjörinu ekki alllitill. Til þess að gera mönnum kleift að geta fengið það, er á því hámarksverð innanlands. Mismunurinn á verðinu fyrir fyrstu 3 mánuði ársins er fyrir bæjarsjóðinn 2 milj. 662,400 kr.

Þá er uppbótin á fleskinu ekki litill. Velferðarnefndin hefir ákveðið, að saltað sé niður 7¹/₂ miljón kiló af fleski, sem ætlað er að verði 14 kiló pr. mann til 1. okt. 1918. Nú fær bærinn ekki fleskið með hámarksverði, en selur það út með því. Hann kaupir kilóið á 2 kr. 2¹/₂ eyri, en selur bæjarmönnum það með hámarksverði eða á kr. 1,50 kilóið; mismunur sá, sem ríkissjóður borgar með þessu verði, er 32¹/₂ eyr. af hverju kilói. Það sem þá vantar á fult verð, borgar bæjarsjóður, en það telst samtals fyrstu 3 mánuði ársins vera 2,450,000 kr.

Þá verður bæjarsjóður einnig að hjálpa bæjarbúum með ljósið. Gasið er orðið dýrt, það er því selt undir verði, og kostar það bæinn fyrstu 3 mánuðina 1 milj. kr.

Til þess að mjólkinn verði ekki í hærri verði en 30 aurum literinn, eins og lög ákveða, verður bærinn að borga fyrstu 3

mánuði ársins í uppbót 1,600,000 kr., þrátt fyrir uppbót rikissjóðs.

Þá eru kartöflurnar. Af þeim ættar bæjarstjórn 110 kíló pr. mann til ársins. Til þess að geta útvegað svo mikið, varð hún að borga þær fullu verði. Mismunurinn á verðinu er þá fyrir bæjarsjóð um 1 milj. kr., með því að bæjarstjórnin fékk því framgengt, að ekki yrði sett hámarksverð á kartöflur, því þá hefðu þær ekki fengist keyptar.

Ýmsar fleiri ráðstafanir hafa verið gerðar, en þetta eru þær stærstu og kostnaðarmestu. Eins og áður er skýrt frá, leggur ríkið fram stórfé, til þess að fólk fái nauðsynjavörur undir verði. En kostnaður bæjarsjóðs í Kaupm. fyrir hans þátt í niðurfærslunni er þá, sem að ofan er skýrt frá, rúmar 12½ milj. kr. Hinar 12½ milj. borgar rikissjóður, sem almenna dýrtíðaruppbót til bæjarsjóðsins.

Koparketillinn.

Eftir Signe Engström.

(Framh.)

Þar var líka svolítið kot með eldhúsi og mjólkurskemma, og dálítið lengra frá var fjós með heyhlöðu. Milli tveggja stórra steina spratt silfurtær lind upp úr jörðinni, rétt við hliðið, sem skógarvegurinn lá um. Túnið lá svo hátt, að þaðan sást yfir trén í suður og út yfir engjarnar, sem lágu lengra burtu, þar sem dimman var einmitt núna að breiðast yfir. Þaðan var að minsta kosti klukkustundar ferð inn til næstu borgarinnar, og hér bjó þessi fallega kona ein bæði nætur og daga! Alein í þessum gamla, dimma, þrönga skógi, sem ýmist var þegjandi eins og myrkasta leyndarmál, eða hann bergmálaði eins og þungur sálmasöngur úr miðnæturmessu hinna fordæmdu, en þúsund undarlegar verur kæmu út úr húsurum til að enduröma ótal undarleg hljóð. Mig langaði til að spyrja hana, hvernig henni þætti að búa þarna, en kom mér ekki að því. Mér fanst að hún mundi vita með sjálfri sér að hún væri ólík öðru fólki, og halda því að eitthvað lægi undir spurningu minni.

Samfylgdarkona mín fór öðruvísi að. Hún spurði um kýrnar, um heyskapinn, hvort kýrn-

ar mjólkðu vel, hvort rjóminn strokkaðist vel og hvort ostkjallariinn væri góður. Konan hló og sagði, að öll mjólkinn væri sótt frá höfuðbólunni þar í grendinni á hverjum degi.

»En er hér ekki heldur leiðinlegt og einmanalegt?« spurði eg.

Hún sneri sér alveg að mér. Bak við löngu aurnahárin sást eins og eldsleiftur yfir dimmu vatni, er hún sagði:

»Svo vænt þykir mér ekki um lífið. Skógurinn veitir frið og rósemi«.

Við gengum heimleiðis eftir brúna krókotta stígunum, sem skepnurnar höfðu árum saman trampað. Grenitrén voru vot af haustkvölddögginni og rennvættu okkur miskunnarlaust. Við urðum að ganga hver á eftir annari, því sumstaðar voru göturnar blautar og sumstaðar hoppuðu smálækir yfir miðjan veginn. Eg var alt af að hugsa um stúlkuna frá kotinu — eða máske var það sel — og áður en við komum heim, hafði samfylgdarkona mín sagt mér það sem hún vissi um hana. Seinna fékk eg tækifæri til að fylla eyðurnar, af því eg var alt haustið í fallegu sveitinni hennar, án þess þó að hitta hana aftur.

Hún hét Margrét á Sólbjörgum. — Það fór henni líka vel. Fólkið í sveitinni hennar hefir alt af áherzluna á fyrri atkvæðinu í »Margrét«, og það gerir nafnið svo undarlega mjúkt.

Sólbjörg voru gamall, rauðbrúnn bær, svolítið frá sveitaveginum, í bjarkarrjóðri í sólrikum halla móti suðri. Bærinn var bygður eins og vant er nm helsingjalandsbæi — þrjár stórar húsalengjur, með afgirt hlað, opið móti suðri. Fáein gömul eplatré uxu upp við gaffinn á gestastofunni og tvö risavaxin reynitré upp við endann á hlöðuganginum. Það var á gömlu efnaheimili, sem Margrét kom í heiminn, og síðan hún fæddist, voru þar að eins tveir liðir eftir: gamall liður og ungur. Sá eldri var Hannes föðurbróðir, eldri bróðir afa Margrétar, sem var dáinn fyrir löngu síðan, en hinn var Margrét. Faðir hennar hafði dáið af slysum við skógarhögg inni í skógunum þremur mánuðum áður en Margrét fæddist, og móðir hennar varð að láta lífið þegar Margrét fæddist.

Pannig ólst telpan upp ein á meðal fullorðna fólksins á Sólbjörgum og ólík öðrum börnum bæði í útliti og framkomu. Enginn af vinnufólkinu náði nokkurn tíma vináttu hennar og trúnaði. Hún hallaðist mest að Hannesi föðurbróður, en enginn trúnaður var þó milli þeirra. Hún útskrifaðist úr barnaskólanum og var fermd, án þess að nokkur næði vináttu hennar. Margrét á Sólbjörgum var alveg út af fyrir sig, eins og hún hefði alt af lífað í öðr-

um heimi, fólk vandi sig við það og þótti þetta vera eins og vera bæri. En það eina, sem fólk furðaði sig á, var það, hverjum hún mundi nú giftast, því ekki gat Hannes lifað alla æfi, Margrétu gat hann þó varla lifað, og Sólbjörg þurftu húsbónda við.

Ef Margrét hefði verið eitthvað skritin á einhvern hátt, hefði hún verið gefin fyrir bókina, eða viljað verða fin dama, þá hefði verið hægra að ráða fram úr þessu. En þegar Margrét var 17 ára, þá var hún svo góð sveitahósmóðir sem framast mátti kjósa sér; hún hélt vinnukonunum að verkum sínum og leit eftir þeim; sjálf tók hún líka oft þátt í bakstri, ölgerð, slátursgerð, matreiðslu, vefnaði og saumum.

Slík perla í gyltri umgerð var auðvitað dýrgripur, sem hugir ungu piltanna snerust um. En það var enginn hægðarleikur að komast að henni, ekki einu sinni að fá að sjá hana. Í veizlum hélt hún sig ætíð að heldri giftu konunum svo hæg og þrúð, og þær höfðu mesta eftirlæti á henni, en æskulýðinn forðaðist hún. — »Mér fellur hann ekki«, sagði hún, og það var satt. Það var að eins við slægjulaokahátíðina á Sólbjörgum að hún dansaði, en það var að eins af því að það var síður.

Hún gerði þá alla ungu piltana bálskotna í sér með sínum fagra limaburði og mjúku hreyfingum, en augnabliki síðar var hún svo aftur búin að taka við húsmóðurinnar mörgu skyldum, sem hún aldrei gleymdi. Aldrei komu skemtanir henni til að gleyma tíma og ábyrgð, og það er þó ekki líkt æskulýðnum.

Hannes gamli sat og hugsaði og hugsaði. Já, það var nú því miður svo, að hótandi örlögin hvíldu yfir Sólbjörgum um síðustu fjóra ættliðina, sem þar bjuggu, og því lengur sem tíminn leið svona, þess vissari varð Hannes gamli um það, að þessi örlög væru óumflýjanleg.

Afi Hannesar var bóndi á Sólbjörgum. — Ættin hafði búið þar í hundrað ár fyrir þann tíma — og eitt kvöld hafði hann hýst þar í hloðunni heilan flökkumannahóp af tartaralýðnum. Þegar þetta hyski átti að fara burtu daginn eftir, þá hélt bóndinn með valdi eftir einum þeirra. Það var 14—15 ára stúlkubarn, mjög veikt af hitasótt og illa útlitandi. Hún hafði svart hár, en blá augu. Máske var það þess vegna, sem bóndinn fékk að halda henni.

Líklegast var stúlkubarnið stolið. Hún hrestist bráðlega og blómstraði upp, en hún líktist ekki vitund flökkufólkinu. — Hún var vaxin eins og norrænu stúlkurnar, há og grónn, með fallegan litarhátt, hvítan og rjóðan. Eftir 4 ár trúlofaðist hún Matthiasi, einkasyni bóndans á

þessum auðuga búgarði, og þó var enginn, sem furðaði sig á því, svo fögur var hún og vinsæl.

Nú var alt búið undir sjö daga brúðkaup, en þá kom gömut, svört kerlingarnorn gangandi þjóðveginn upp að bænum og fór þar óboðin inn, og frammi fyrir öllu heimilisfólkinu hreytti hún úr sér formælingum yfir brúðhjónunum. Þau voru í fám orðum þau, að sonur þessara ungu hjóna skyldi verða sá seinasti af ættinni, sem ætti þenna gamla búgarð.

— Ekki ræður þú yfir minni brúður, og litlu getur þú ráðið um börn okkar, sagði Matthías hlajandi og tók fast utan um hina skelfdu unnustu sína, sem hann leiddi út úr stofunni. — »Gefið kerlingunni mat, og látið hana svo fara«, sagði hann.

Þau eignuðust tvo sonu, Hannes var sá eldri. Hann var líkur Margrétu, óvenjulega fallegur að útliti, og einnig í því að sækjast eftir einveru og halda öðrum burtu frá sér. Hann giftist heldur aldrei. Hið dularfulla ætterni móðurinnar kom fram í honum, hann var ætíð ókunnugur jafnaðra stúlkunum, og svoleiðis varð hann alla æfi. Sveinn, yngri bróðirinn, var Sólbergsbóndi út í hvern fingurgóm. Hann gifti sig þegar hann var tuttugu og tveggja ára, og bjó kyr á jörðinni. Einkasonur hans var tveggja ára þegar hann misti föður sinn. Hann giftist líka og dó ungur, — það var faðir Margrétar. Það leit því út fyrir að spádómur flökkukerlingarinnar ætlaði að rætast, því hafði ekki Hannes lifað öll þessi ár, að eins til að sjá hina yngri og kröftugustu rötarteinunga af hinum gamla stofni höggvast upp með rötum og deyja út. Og telpan hún Margrét, svo stálhraust og fögur eins og hún var, hún var svo lík honum sjálfum, að hann efadist um að hún mundi nokkru sinni setjast á brúðarþekk. Hún varð að skilja hvað hún skuldaði gamla búgarðinum þeirra.

Í fjögur ár vann gamli Hannes jafnt og þétt að þessu markmiði sínu. Hann sendi þessa óþægu yngismeyju burtu í heimsóknir til bæði móður og föðurfrænda. En Margrét kom ætíð það fljótasta aftur til Sólbjarga. Hannes efndi líka oft til stórra gestabóða. Og Margrét var húsmóðir, og sá um að engum findist hann verða á hakanum, en hún tók þó engan fram yfir annan.

Ög svo var það vorið, þegar hún var tuttugu og eins árs, þá lét hún alt í einu undan. Hún valdi ákveðnasta biðilinn — Jón í Bjarka. Hann var í ætt við móður Margrétar og sjálfur vel efnaður. Margrét var 10 árum yngri en hún, hafði vakið sterka ást hjá honum, sem sýndist vaxa og þroskast gegnum kulda og kæruleysi frá hennar hlið, árum saman. Hún vissi það